

ZABORAVLJENE VRSTE POVRĆA

Sažetak

U kućnim povrtnjacima uglavnom susrećemo uobičajene povrtnje vrste, no postoje vrste koje su zaboravljene. Šteta je što se neke vrste slabo ili nikako ne uzgajaju jer predstavljaju zdrave namirnice i dobrodošlu promjenu u prehrani.

Ključne riječi: štir, žličnjak, loboda.

Uvod

Danas gotovo uz svaku kuću možemo naći povrtnjak. Ima gradskih povrtnjaka u rubnim dijelovima pa i onih u centru grada. U povrtnjacima raste različito povrće, no uglavnom su to dobro poznate vrste poput rajčica, paprika, luka, mrkve i salate. Ponekad se u njima nađe i pokoja začinska biljka. Neke su vrste gotovo zaboravljene i nepoznate. Šteta, jednostavne su za uzgoj i obogaćuju nam izbor.

Štir

Štir ili lisičji rep (*Amaranthus lividus* var. *oleraceus*) je vjerojatno kultivirani srodnik *A. lividus* var. *ascendeus*, koja potječe iz srednje i južne Europe. Podvrsta *Oleraceus* bila je uzgajana u 16. i 17. stoljeću kao špinat, a danas se vrlo rijetko susreće. Prema građi i izgledu, biljka je vrlo promjenjiva. Stvara jake, uspravne, bijelo izbrazdane stapke. Listovi su dugi oko 9 cm, prugasti, jajoliki i izmjenično razmješteni. Svijetlozelene su boje s razgranatim žilicama bjeličaste boje. U Kini i istočnoj Indiji to se povrće često sije, kao kod nas špinat. Neke se vrste lisičjeg repa kod nas uzgajaju kao ukrasne vrste. U Europi se vrtni lisičji rep uzgaja od 16. stoljeća. Unutar ove vrste postoje sorte s bijelim, žutim, narančastim, purpurnocrvenim ili ljubičastim cvjetnim stapkama, obješenima ili uspravnima. U povrtnjaku je lisičji rep posijan u odgovarajućem razmaku redova idealan susjed krastavcima. Kao pretkultura pogodne su sve vrste kojima odgovara svježe pognojeno tlo, s izuzetkom biljaka iz iste porodice i pripadnika porodice jurčica.

Uzgaja se na sunčanom i toplom mjestu. Podnosi i malo sjene. Tlo se nikada ne smije potpuno zasušiti. Najbolje uspijeva na pjeskovitim, humusno ilovastim tlima, a odgovaraju mu sva duboko obrađena i humusom bogata vrtna tla. Pogodan je preduzgoj u toplom klijalistu ili u lončićima promjera 6 do 8 cm, napunjenim nekim sjetvenim supstratom. Sjeme se lagano pokrije i lončići se stavljaju na svijetlo mjesto. Kada biljke narastu 3 do 4 cm, postupno očvrstnu. Na stalno mjesto se presađuju tek krajem

¹ Darko Kantoci, dipl.ing. agr.

svibnja ili početkom lipnja. Biljke oblikuju grmiće koji mogu biti visoki oko 1,5 m. Tlo treba razrahljivati sve dok ga biljke dobro ne pokriju. Tla bogata stajskim gnojem ili kompostom nije potrebno prihranjivati. Teška tla miješaju se s većom količinom pijeska. Cijelo se ljeto beru listovi, a u jesen sjemenje koje sadrži mnogo bjelančevina. Listovi se priređuju poput špinata, npr. kao prilog mesu. Tu biljku nije moguće uskladištiti. Postoji velik broj hibrida i podvrsta koje se, prije svega, uzgajaju u toplijim krajevima. One su, istina, kod nas poznate, ali im je ponuda prilično slaba. *A. caudatus* (vrtni lisičji rep), *A. aureantus*, *A. hypochondriacus* su amaranta vrste koje se koriste kao povrće. *A. edulis* se sije od početka do sredine travnja ispod folije ili u stakleniku, a rasađuje se od sredine svibnja na razmak 70 x 30 cm. Sve vrste najčešće imaju crvene peteljke. Osim sorti uzgojenih za ukras, postoje i sorte s pjegavim (*Splendeus* ili *Salicifolius*) ili šarenim lišćem (*A. tricolor*) koje se uzgajaju kao lončanice.

Ukratko: visina biljke je 30 do 150 cm. Sije se pod staklo od polovice ožujka do polovice svibnja. Od polovice travnja do polovice svibnja može se presađivati na otvoreno. Sadnice se presađuju od polovice travnja do polovice lipnja. Biljke niču za 3 do 4 tjedna nakon sjetve, a kultura traje 12 do 14 tjedana. Razmak između biljaka je 30 do 70 cm, a između redova 40 do 50 cm.

Žličnjak

Žličnjak (*Cochlearia officinalis*) je raširen po obalama zapadne i sjeverne Europe, ali također i po slanim staništima srednje Europe. Biljka je dvogodišnja i otporna na hladnoću. Uzgoj žličnjaka moguće je pratiti od 1557. godine. Znatno prije otkrića vitamina C (1928. godina), liječnici u 16. stoljeću poznavali su njegovo djelovanje protiv skorbuta. Nema posebnih zahtjeva prema tlu, osim što ono mora stalno biti vlažno. Tlo bi trebalo biti rahlo, vlažno, čak i slano, a osobito su pogodna močvarna mjesta. Podjednako podnosi svijetla i sjenovita mjesta. Sije se u redove razmaknute 30 cm, na gredicu miješanu od vrtne zemlje i treseta u omjeru 1:1. Sijati rijetko. Nakon klijanja se po potrebi prorjeđuje. U nasadu treba stalno uništavati korov i redovito zalijevati u sušnom periodu. Za vrijeme rasta sadnica tlo se prekriva slojem komposta debljine oko 1 cm. Biljku napada muha kupusarica. Zaštita je redovito okopavanje i razrahljivanje tla. Svake dvije godine zemlju treba zamijeniti, odnosno promijeniti mjesto uzgoja. Biljka je zelena cijele godine. U prvoj godini nakon sadnje trgaju se osnovni listovi, no nekoliko ih ipak treba ostaviti. U drugoj godini može se brati više puta, sve do početka cvatnje u travnju i svibnju. Okus je sličan rotkvicama. Koristi se kao dodatak salatama i juhama od povrća.

Ukratko: visine je 20 do 40 cm. Na otvoreno se sije od polovice veljače do polovice lipnja i od polovice srpnja do polovice rujna. Biljka je dvogodišnja. Razmak između biljaka u redu je 10 cm, a razmak između redova 30 cm.

Loboda

Loboda (*Chenopodium foliosum*) raširena je u Europi sve do zapadne Azije, gdje ponekad raste po humcima ruševina i uz putove. Plodovi su nalik na male jagode i služe samo kao ukras. Plodovi su i ukras na gredici, gdje unose živost i boju. Loboda je prikladna kao pretkultura ili potkultura među rajčicama, celerom i kupusnjačama. Ako se redovito ubire, neće narasti previsoka i neće smetati ostalom povrću. Za uzgoj su prikladna toplija mjesta, no dobro podnosi i svjetliju sjenu. Ne smije ostati suviše suha jer listovi postaju previsoki. Najviše joj odgovara pjeskovito tlo i humusna ilovača. Sije se na otvoreno. Kada izboji narastu oko 5 cm visine, počinje se rasađivati na stalno mjesto. Razmnožava se i samoosjemenjivanjem. Osobito joj pogoduje okopavanje nakon kiše, čak joj ubrzava rast. Ako je tlo dobro pognojeno stajnjakom ili kompostom, nije potrebno dodatno prihranjivanje. Mladi izboji i listovi spravlja se svježi, kao špinat ili za juhu od povrća. Bere se sve do početka cvatnje, negdje do početka srpnja.

Ukratko: biljka je visoka 25 do 50 cm. Sije se na otvoreno u ožujku. Kultura traje oko 12 tjedana. Razmak između biljaka je 30 cm, a između redova također 30 cm.

Surveying study

THE FORGOTTEN VEGETABLE SPECIES

Summary

We mostly see regular vegetable species in vegetable patches, but there are some species which have been forgotten. It's a pity that some species are cultivated rarely or not at all, because they are healthy food and a welcome change in a diet.

Key words: *amaranth, scurvy grass, sorrel.*

CERERA

**RASADNIK SADNICA
MASLINA I UKRASNOG BILJA
SPLIT**

MOB: 098 1674169